

DOI: 10.25140/2411-5215-2021-3(27)-7-18

УДК 332.142.4

JEL Classification: O13

Жанна Дерій

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: jannet_d@ukr.net. ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3695-7202>**Ольга Дерій**

аспірантка

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: Olchia@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0227-6815>**УПРАВЛІННЯ МУНІЦИПАЛЬНИМИ ВІДХОДАМИ
В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ «УКРАЇНА – ЄС»
ТА ОРІЄНТИРАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Орієнтири сталості та циркулярної економіки, виконання зобов'язань Угоди Україна – ЄС актуалізують функціонування моделей економічного розвитку, за яких відбувається відновлення та раціональне споживання природних ресурсів, використовуються еколого-економічні підходи, які мінімізують вплив на довкілля та стимулюють розвиток безвідходних виробництв. Україна залишається державою зі значними обсягами утворення та накопичення відходів, а існуюча система управління відходами є вкрай застарілою, що не відповідає положенням концепції екологізації виробництва та споживання. Це вимагає підвищеної уваги до вирішення проблем у сфері поводження з відходами на мікро-, мезо- та макрорівнях. Особливий акцент потрібно перенести на регіональний рівень, адже процес децентралізації владних повноважень та вимоги щодо розробки регіональних планів поводження з відходами створюють передумови та можливості формування комплексного підходу до вирішення завдань поводження з муніципальними відходами.

Ключові слова: муніципальні відходи; побутові відходи; сталий розвиток; Угода про Асоціацію; циркулярна економіка; екологічна політика.

Рис.: 3. Бібл.: 21.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується модернізаційним поступом та розбудовою постіндустріального суспільства, впровадженням концепції циркулярної економіки, активними зусиллями щодо інтеграції в європейський простір із досягненням цілей сталого розвитку. Орієнтири сталості та циркулярної економіки, виконання зобов'язань Угоди Україна – ЄС, актуалізують функціонування таких моделей економічного розвитку, за яких відбувається відновлення та раціональне споживання природних ресурсів, використовуються еколого-економічні підходи, які мінімізують вплив на довкілля та стимулюють розвиток безвідходних виробництв.

На жаль, сьогодні Україна залишається державою зі значними обсягами утворення та накопичення відходів, а існуюча система управління відходами є дуже застарілою, що не відповідає положенням концепції екологізації виробництва та споживання та, відповідно, не сприяє орієнтації на досягнення цілей сталого розвитку суспільства. Вказане актуалізує науковий дискурс щодо вирішення проблем у сфері поводження з відходами на мікро-, мезо- та макрорівнях. Процес децентралізації владних повноважень та вимоги щодо розробки регіональних планів поводження з відходами створюють передумови та можливості формування комплексного підходу до вирішення завдань поводження з муніципальними відходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема сталого розвитку та екологічної, економічної та соціальної його компонент є сферою наукових інтересів багатьох вітчизняних та світових дослідників. Так, М. Газуда вивчає питання ефективного ресурсокористування з дотриманням еколого-економічних засад відтворення відновлювальних ресурсів при їх невиснажливому використанні в екологічних мережах та об'єктах природно-заповідного фонду [1, с. 110-111]. Концепцію сталого розвитку соціально-економічних систем з погляду методологічного забезпечення, структуризації систем і розробки механізмів управління розвитком в умовах глобальних викликів досліджує Г. Соколюк [2, с. 282-284].

Підписання Угоди Україна – ЄС актуалізувало науковий дискурс питань щодо імплементації положень Угоди, які є сферою багатьох науковців. Зокрема, Л. Газуда ґрунтовно досліджує проблему реалізації спільних проєктів транскордонного співробітництва [3, с. 180-183], розвитку транскордонного співробітництва сільських територій у контексті процесів інтеграції та можливостей адаптації закордонної практики управління сталим сільським розвитком [4, с. 78-81], що є особливо актуальним саме в частині поводження з відходами на рівні територіальних громад.

Сталий розвиток передбачає досягнення такої компоненти, як екологічна безпека, адже стан довкілля є загрозливим як для нинішнього, так і для майбутніх поколінь, що суперечить принципам сталості. Тому актуальним є дослідження багатьох авторів, що пов'язані з розробкою заходів зі скорочення обсягів відходів та удосконалення нормативно-правового забезпечення процесу поводження з відходами [5, с. 98-99].

Акцент на питаннях імплементації сталого розвитку як ключового принципу галузевого співробітництва Україна-ЄС та впровадження положень Угоди про асоціацію в українські екологічні практики, роблять у своїх дослідженнях Т. Зосименко [6, с. 10-14].

Особливий сегмент розробок формують праці та наукові розвідки щодо управління відходами з погляду сталого розвитку та моделі циркулярної економіки, що є предметом наукового інтересу багатьох як вітчизняних, так і закордонних науковців. Так, А. Андрейченко розглядає результативність безвідходного виробництва з погляду зростання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання у сфері АПК [7, с. 90-95].

О. Мініна та Н. Шадура-Никипорець акцентують увагу у своїх дослідженнях на галузевій специфіці накопичення відходів за видами економічної діяльності та з урахуванням регіональних особливостей: відходів промисловості [8, с. 33-35], відходів упаковки [9, с. 116-117], відходів сільськогосподарського виробництва [10, с. 115-123].

Питання управління муніципальними відходами у своїх наукових працях здійснюють Т. Сафранов та інші, якими було запропоновано класифікацію муніципальних відходів [11, с. 36]. Також цікавими та своєчасними є наукові пошуки В. Бабаєва, М. Офранової та інших авторів щодо розробки напрямів комплексного управління муніципальними відходами, залучення побутових відходів до процесу глибокої переробки, розробки стратегій управління побутовими відходами у контексті сталого розвитку [12, с. 4-6; 13, с. 130].

Своєчасними є дослідження Р. Білоскурського щодо можливостей систематизації напрямів еколого-економічного розвитку України на основі закордонного досвіду в частині утилізації відходів та зростання ризиків несанкціонованого ввезення побутових відходів із-за кордону в Україну [14, с. 176].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на широкий пласт досліджень у цій сфері, актуальними залишаються питання щодо імплементації принципів управління та поводження з муніципальними відходами, впровадження нової концепції управління відходами з орієнтиром на розвиток регіональних господарських систем.

Мета статті полягає у визначенні управлінських аспектів щодо поводження з муніципальними відходами регіональної економіки в орієнтирах сталого розвитку та імплементації положень Угоди Україна – ЄС.

Виклад основного матеріалу. Підписання Угоди з Європейським Союзом передбачає співпрацю у сферах, які мають вагоме значення для країни з огляду на вплив на економіку, довкілля та суспільство взагалі. Основою екологічної складової Угоди про асоціацію є глава 6 «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» [15]. Один із напрямів співпраці стосується управління відходами та ресурсами, що передбачає зокрема поступове наближення національного законодавства в екологічній сфері до законодавства ЄС та імплементацію таких директив: Директива 2008/98/ЄС про відходи (рамкова директива); Директива 1999/31/ЄС про за-

хоронення відходів та ін. Екологічна політика ЄС орієнтується на запобігання утворення відходів, сприяння їх повторному використанню, вторинній переробці та відновленню відходів з метою зменшення їхнього впливу на довкілля.

Зокрема, Директива 2008/98/ЄС [16, с. 5] передбачає, що реформування системи поводження та управління відходами насамперед повинна базуватись на засадничих принципах, основними з яких є:

1. Відповідність концепції економіки замкненого циклу, моделі, яка будується на економічних підходах щодо відновлення та раціонального споживання ресурсів, мінімізації негативного впливу на довкілля та виконання цілей сталого розвитку. Досягнення цього можливе шляхом повторного використання відходів у якості сировини для наступних циклів виробництва, глибока переробка відходів, заміщення використання природних ресурсів вторинними, впровадження заходів щодо ресурсозбереження.

2. Європейська п'ятиступенева ієрархія управління відходами. На жаль, в Україні у структурі поводження з відходами найбільша їх частка, близько 95-98 %, утилізуються шляхом захоронення на полігонах та інших місцях видалення відходів. Це є неприпустимим, оскільки такий спосіб поводження з відходами має негативний вплив на довкілля через забруднення атмосфери, ґрунтів та підземних вод. Також це має негативний кумулятивний ефект на здоров'я населення, втрачаються значні обсяги цінних ресурсів та фінансових коштів. Пріоритетність п'ятиступеневої ієрархії управління відходами полягає в запобіганні утворенню відходів; підготовці до повторного використання; рециклінгу; операції з відновлення енергії чи переробки на матеріали, які можуть бути використані як паливо або вторинна сировина. Кінцева стадія – це видалення відходів через їх захоронення та знищення на спеціальних установках.

3. Процес ефективного управління відходами на всіх рівнях владних повноважень, починаючи з державного й закінчуючи рівнем конкретної громади, не може здійснюватися без якісної інформаційної системи, яка є доступною та відкритою для користувачів та всіх зацікавлених. На таких ресурсах повинна розміщуватись інформація щодо дозволів, ліцензій, розміщення місць видалення відходів, актуальної інформації щодо потужностей із переробки відходів, забруднювачів довкілля, процедур проходження стратегічної екологічної оцінки (СЕО) та оцінки впливу на довкілля (ОВД).

4. Управління відходами повинно здійснюватися на принципах системності та плановості, які покладені в основу Національної стратегії управління відходами, Національного плану управління відходами та Регіональні плани управління відходами, які розроблені на єдиних методичних підходах усіма областями та проходять процедуру узгодження у центральних органах виконавчої влади.

5. Запровадження принципу розширеної відповідальності виробника (РВВ) є основоположним принципом у сучасній моделі управління відходами. РВВ являє собою організаційно-фінансовий механізм, мета якого – розробка та випуск споживчих товарів, що повністю враховують та орієнтують на ефективне використання ресурсів протягом усіх стадій життєвого циклу товару та збільшити рівень відновлення товару з мінімальним негативним впливом відходів на довкілля. І якщо в європейських країнах запровадження принципу РВВ запроваджено понад 30 років тому, що сприяло зростанню темпів переробки відходів, то в Україні такого досвіду немає, тобто навіть на законодавчому рівні не прийнято програмні документи щодо запровадження РВВ у практики господарювання.

6. Україна підписавши Угоду взяла на себе ряд зобов'язань, зокрема щодо відходів. Одним із принципів, який покладається в систему управління відходами, є інтеграція в європейську систему управління відходами та європейський ринок відходів. Саме тому реформування цієї сфери повинно враховувати не тільки імплементацію європейського законодавства з питань управління відходами (класифікація відходів, вимоги до учасни-

ків системи управління та ін.), а й реалії української практики господарювання та особливостей ринку. Дотримання названого принципу дозволить організувати співпрацю української сторони та європейських партнерів на одній площині.

Імплементация європейських директив здійснюється з паралельною зміною та удосконаленням системи законодавства у сфері сталого розвитку, зокрема управління відходами. Так на сьогодні Верховною Радою України прийнято у першому читанні законопроект «Про управління відходами» № 2207-1д. Це є вагомим кроком у формуванні сучасної інфраструктури управління відходами.

Процеси децентралізації владних повноважень актуалізували певні проблеми, перед якими постали утворені громади, з-поміж яких управління та поводження з муніципальними відходами. Відповідно до Методичних рекомендацій з розроблення регіональних планів управління відходами до муніципальних відходів належать:

1. Побутові відходи: відходи від домогосподарств, включаючи папір, картон, скло, метали, пластик, біовідходи, деревину, текстиль, упаковку, відходи електричного та електронного обладнання, відпрацьовані батарейки, батареї та акумулятори, а також великогабаритні відходи; відходи з інших джерел, якщо ці відходи подібні за своїм складом до відходів з домогосподарств.

2. Відходи інфраструктури населеного пункту: відходи об'єктів благоустрою населених пунктів (включаючи відходи від зелених насаджень); вуличний змет [17].

Тверді побутові відходи (ТПВ) утворюються у процесі життєдіяльності людини і накопичуються у домогосподарствах, суб'єктах підприємницького та громадського секторів, така група відходів відноситься до IV класу небезпеки. Крім того, у сфері поводження з побутовими відходами виділяють такі сегменти як ТПВ, великогабаритні відходи, ремонтні побутові відходи. Окремими групами утворювачів відходів є багатоповерхові будинки, міський приватний сектор, сільський приватний сектор, організації та приватні підприємці. Відповідно склад відходів окремих утворювачів залежить від типу житла, місця його розташування, типу підприємства, сезонності.

Для обліку в системі статистичних даних щодо відходів використовується категорія побутові та подібні відходи (ППВ) – відходи, що утворюються в процесі життя і діяльності людини в житлових та нежитлових будинках і не використовуються за місцем їх накопичення. За Європейською статистичною класифікацією відходів (EWC-Stat) ППВ належать до категорії відходів домашніх господарств. Проте сучасні дані щодо утворення ТПВ по окремих населених пунктах мають фрагментарний характер, по деяких – таких даних взагалі немає, що унеможливує прийняття якісних рішень щодо процесу управління муніципальними відходами.

Щорічно в Україні зростають обсяги накопичення ТПВ. В Україні за 2020 рік утворилось понад 54 млн м³ побутових відходів, або понад 10 млн тонн, які захоронюються на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів загальною площею майже 9 тис. га [18].

Тенденції щодо муніципальних відходів по регіонах, зокрема в Чернігівській області, кардинально не відрізняються від загальноукраїнських. На сьогодні склалася критична ситуація довкола ТПВ, що спричинено постійним зростанням їх утворення та накопичення, недосконалими практиками поводження з ними, а також зміною морфологічного складу відходів, яка відбулася впродовж останніх кількох десятиліть.

Найбільшим утворювачем ТПВ є населення, відповідно обсяги продукування ТПВ знаходяться залежно від чисельності жителів тієї чи іншої території. Чернігівська область серед регіонів України має чи не найгіршу демографічну ситуацію, але попри зменшення чисельності населення, обсяг ТПВ, що утворюється, поступово збільшується, зокрема зростає величина ТПВ, що продукують домашні господарства (рис. 1).

Рис. 1. Утворено ТПВ домашніми господарствами, тис. т

Джерело: [19].

З 2011 по 2019 р. обсяги продукування ТПВ сектором домашніх господарств області зросли в 4 рази. Таке зростання спричинене зокрема і зростанням частки споживання товарів. Також досягнення в технології виробництва синтетичної тари й упаковки та продукції побутового вжитку, яка не підлягає поверненню для повторного вживання і не збирається для переробки, значною мірою вплинуло на збільшення накопичення ТПВ [19, с. 33].

Тенденції розвитку та зміна структури споживання та споживацьких настроїв у різних секторах національної економіки призводить до постійного зростання частки товарів, які є високовідходними. Саме тому при розробці схем поводження з ТПВ на муніципальному рівні вирішальним для прийняття управлінських рішень є інформація щодо їхньої структури та морфологічного складу. І навіть попри незначну частку ТПВ у складі всіх відходів, які продукуються економічною системою, ефективне управління ТПВ на рівні конкретного муніципалітету має важливе значення, оскільки безпосередньо справляє свій вплив на сталий розвиток території, зокрема на стан довкілля населених пунктів, крім того, відходи є потенційним додатковим ресурсом та джерелом енергії, сировини в системі циркулярної економіки [20, с. 58].

Збір побутових відходів в області – це діяльність, яка пов'язана зі збиранням, розміщенням відходів у спеціальних місцях чи об'єктах, включаючи сортування відходів з метою подальшої переробки й утилізації чи видалення. За даними Міністерства розвитку громад та територій, у середньому по Україні 79 % населення охоплено послугами з вивезення побутових відходів, і якщо в Кіровоградській області цей показник є найгіршим та становить 64,8 %, то в Чернігівській області – 75 %.

Європейська ієрархія поводження з відходами, яка повинна стати орієнтиром реформування сфери управління відходами в Україні, базується на пріоритетності запобігання утворенню відходів. Наступними шаблями є повторне використання, рециклінг, утилізація, видалення. Повторне використання та рециклінг відходів можливі за наявності роздільного їх збирання та сортування. Так в Україні роздільний збір ТПВ запроваджено у 1725 населених пунктах, організовано роботу 34 сміттесортувальних ліній та 1 сміттєспалювального заводу (який є доволі застарілим та з вичерпаними потужностями), 3 сміттєспалювальних установок. Ці доволі низькі показники щодо інфраструктури поводження з відходами ілюструють реальний стан галузі – лише 6,3 % було перероблено та утилізовано.

Поводження з муніципальними відходами включає ряд функцій, які виконуються спеціалізованими підприємствами, зокрема, це операції зі збирання, перевезення, вивезення, захоронення.

Зміна обсягів збирання та перевезення ТПВ знаходиться у прямій залежності від масштабів охоплення населення послугами з їх збирання та ілюструє тенденцію щодо зростання обсягів утворення ТПВ домашніми господарствами та господарюючими суб'єктами (рис. 2). Однак із загального обсягу зібраних ТПВ лише незначна частка направляється на переробку для подальшого використання як вихідної сировини в основному це макулатура, метал, пластик.

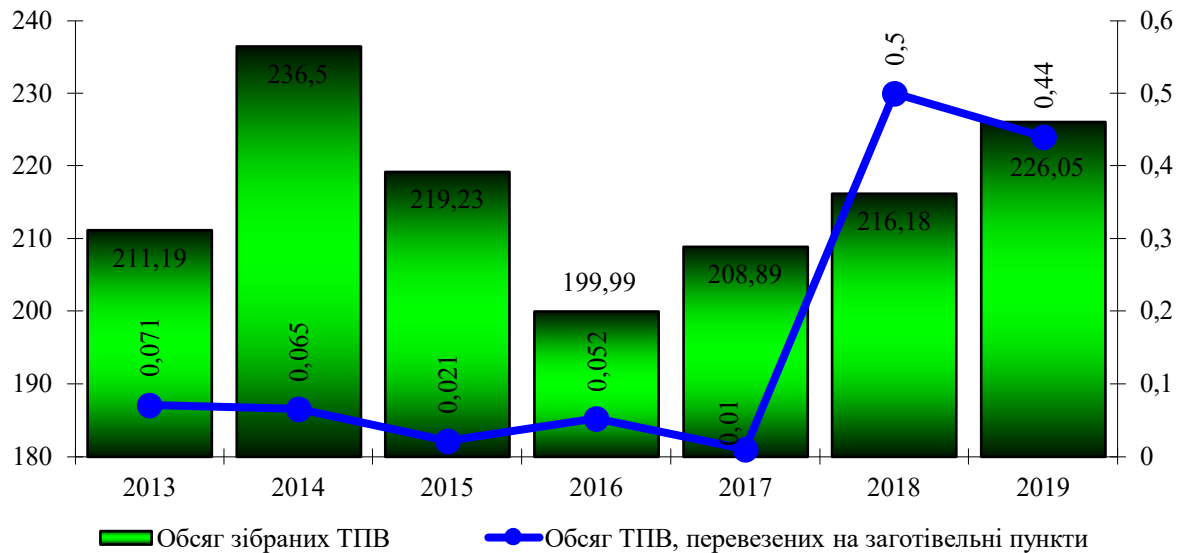

Рис. 2. Кількість зібраних та перевезених ТПВ Чернігівської області, у тому числі на заготпункти, тис. т

Джерело: [19].

Розробка дієвого механізму управління відходами передбачає використання сучасного ринкового інструментарію та стимулювання розвитку конкурентного середовища. Проте сфера поводження з відходами сьогодні є прикладом монопольної ринкової структури. У 2020 р. послуги із санітарного очищення надавали 1190 організацій, з них 22 % – суб'єкти приватної власності, чисельність працюючих у сфері поводження з відходами становить 18,4 тис. осіб. Ефективна робота у сфері поводження з відходами залежить від наявних сучасних засобів праці, проте показник зношеності спецавтотранспорту в середньому становить 62 %, що говорить про необхідність першочергових робіт з оновлення автопарку підприємств.

Європейська ієрархія поводження з відходами розглядає захоронення останнім пріоритетом у сфері поводження з ними, але українські реалії свідчать про дві негативні тенденції. Тенденція до зростання обсягів накопичених ТПВ автоматично призводить до зростання обсягів їх захоронення у місцях видалення відходів (МВВ), зокрема на полігонах і водночас майже 5 % сміттєзвалищ є перевантаженими, а 14 % не відповідають нормами екологічної безпеки та становлять значну загрозу для довкілля та здоров'я населення. Неналежна система поводження з відходами у населених пунктах, зокрема у приватному секторі, призводить до виникнення несанкціонованих звалищ, яких було виявлено 22,6 тис. од. За даними Міністерства розвитку громад та територій 1542 сміттєзвалища потребують паспортизації, у 2020 р. фактично паспортизовано лише 93 об'єкти [18].

У Чернігівській області також прослідковується тенденція до зростання обсягів захоронень ТПВ (рис. 3), при цьому регіон налічує значну кількість МВВ, які потребують

інвентаризації – 132 одиниці. Крім того, існує потреба у зміні підходів щодо функціонування полігонів, що закладено в Національній стратегії поводження з відходами, а саме: зменшення кількості місць для видалення побутових відходів; зменшення загального обсягу відходів, що захоронюються; зменшення обсягу захоронення побутових відходів; створення мережі регіональних полігонів побутових відходів (відповідно до Директиви 1999/31/ЄС). Регіональним планом управління відходами Чернігівської області передбачено функціонування 4 регіональних полігонів відходів [19, с. 148].

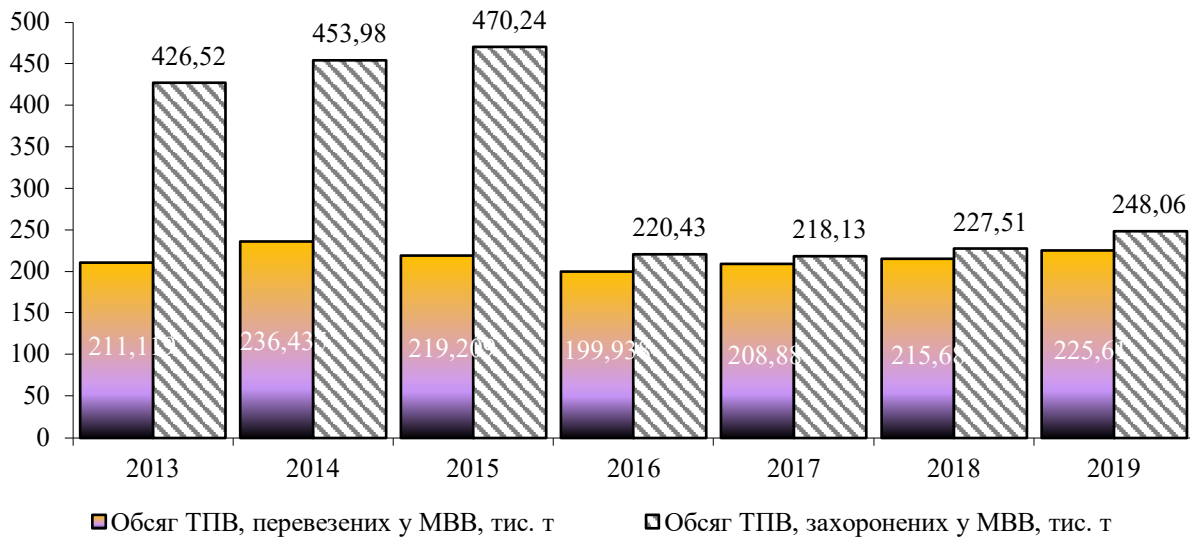

Рис. 3. Обсяги ТПВ, перевезених та захоронених у МВВ Чернігівської області, тис. т
Джерело: [19].

Одним із чинників, що стримує впровадження сучасних методів поводження з відходами та створення якісної системи управління є недостатнє фінансування цієї сфери, яке здійснюється за рахунок споживачів послуг та витрат місцевих бюджетів. І якщо обсяг послуг із вивезення відходів по країні у 2020 р. становив понад 5 млрд грн, на додаткове фінансування сфери санітарного очищення було виділено 1 млрд грн.

На основі проведеного аналізу поточного стану системи управління відходами в Чернігівській області, який було покладено в основу при розробці Регіонального плану [19] було виявлено ключові проблеми та загрози екологічнобезпечного розвитку території на засадах сталості, що потребують підвищеної уваги та постійного моніторингу з метою надання інформаційно-аналітичного забезпечення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері поводження з відходами у рамках Угоди «Україна-ЄС».

Основними проблемами у сфері поводження з муніципальними відходами, які мають правовий, інституційний та економічний характер вважаємо: відтермінування прийняття рамкового закону про відходи; неефективність державної та регіональної політик у сфері управління відходами; постійне зростання обсягів ТПВ; зміна морфологічного складу ТПВ; низька інвестиційна активність у сфері поводження з відходами; недосконалість системи санітарного очищення населених пунктів; високий рівень зношеності об'єктів інфраструктури; значний лаг між накопиченням відходів і заходами, спрямованими на запобігання їх утворенню, розширення утилізації, знешкодження та видалення; недостатнє впровадження потужностей із перероблення ТПВ, роздільного збирання, сортування та вилучення ресурсоцінної сировини; тривалі терміни експлуатації МВВ, відсутність проектно-технічної документації, невідповідність чинним санітарно-гігієнічним нормам та вимогам екологічної безпеки; не повне охоплення сільської місцевості системою збирання і вивезення ТПВ; низька екологічна свідомість та культура населення; слабка інформаційна компонента.

Основними засадами вирішення зазначених проблем є можливості, які мають регіони при розробці політик, програм та планів захисту довкілля в частині поводження з відходами. Так, для Чернігівської області варто використовувати та орієнтуватись на такі чинники, як порівняно низький рівень утворення та накопичення ТПВ у порівнянні з іншими видами відходів; високий відсоток охоплення міського населення збором ТПВ; наявність наукового потенціалу, орієнтованого на еколого-інноваційну дослідницьку діяльність (насамперед, у сфері поводження з відходами); налагоджена комунікація влади, представників бізнесу і громадськості з метою вирішення проблемних питань щодо поводження та управління відходами; функціонування системи підготовки фахівців у сфері екології та економіки довкілля.

Гармонізація українського законодавства з європейським у сфері поводження з відходами, співпраця з Європейськими країнами щодо обміну досвідом створюють підвалини щодо залучення інвестицій у сфері енергозбереження та ресурсозбереження, ефективної співпраці територіальних громад, можливостей спільних проєктів міжмуніципального та транскордонного співробітництва. Як наслідок, виникає необхідність моніторингу та оцінювання прогресу реформ в Україні у контексті процесів європейської інтеграції з метою виявлення сильних та слабких сторін, обґрунтування пріоритетів та засобів їх досягнення, а також можливості їх своєчасного коригування для підвищення здатності рухатись за вектором європейської інтеграції. Орієнтуючись на національні стратегії та програми, Угода про асоціацію стає драйвером проведення реформ у екологічній сфері та досягненні цілей сталого розвитку [21, с. 223].

Управління муніципальними відходами на основі кластерного підходу є найбільш ефективним інструментом розв'язання територіальних проблем. Завдяки інструменту кластеризації посилюється роль економічних факторів та послаблюється роль адміністративних важелів впливу, що є універсальним підходом в умовах децентралізації владних повноважень. Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 р. визначено критерії для формування територіальних кластерів: населення не менше 150 тис. осіб, що відповідає еквіваленту нормативного утворення ТПВ в обсязі 50 тис. т на рік; створення в кластері регіонального полігону, який відповідатиме технічним та екологічним нормам; мінімізація логістичних витрат на транспортування ТПВ та мінімізація витрат на їх захоронення; зменшення обсягів захоронення ТПВ. Саме ці критерії використано розробниками Регіонального плану управління відходами Чернігівської області [16, с. 150].

Досягнення цілей сталого розвитку у процесі управління муніципальними відходами окремих територій передбачає орієнтир на економічні, екологічні та соціальні цілі. Тому вважаємо, що управлінська діяльність повинна будуватись на таких принципах: економічної ефективності; соціальної стабільності; максимального обмеження впливу відходів на довкілля.

Реалізація названих принципів формує певні пріоритети у сфері поводження з відходами, зокрема: розумне споживання; максимальне використання вторинних ресурсів; роздільне збирання та сортування відходів; зменшення обсягів захоронення твердих побутових і негабаритних відходів шляхом їх сортування та відправлення на подальшу переробку; підвищення якості збору та вивезення побутових відходів шляхом придбання сучасного спеціалізованого транспорту; ефективна міжмуніципальна комунікація; мінімізація забруднення довкілля від несанкціонованих звалищ; створення нових полігонів сучасного рівня з приведенням у відповідність до чинних природоохоронних та санітарних вимог; ефективне тарифоутворення; поліпшення якості життя населення.

Висновки і пропозиції. Цивілізаційний поступ України з орієнтацією на європейський курс, окреслення цілей сталого розвитку як засадничих основ руху країни вимагає перебудови системи управління в усіх сферах життєдіяльності суспільства і зокрема у частині поводження з муніципальними відходами. Неefективна та неeкологічна сис-

тема поводження з відходами, невідповідність чинним санітарно-гігієнічним нормам та вимогам екологічної безпеки більшості сміттєзвалищ та полігонів, низький рівень охоплення переробкою ТПВ, неефективність тарифів у сфері ТПВ актуалізували питання щодо розробки механізмів управління муніципальними відходами. Першим кроком є розробка регіональних планів управління відходами, які мають на меті досягнення цілей, які корелюють із Національною стратегією управління відходами та концепцією циркулярної економіки, що своєю чергою забезпечує сталий розвиток територій як одного з базових принципів регіональної політики Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Газуда М. В. Природоохоронний аспект ресурсокористування в екологічній мережі та природно-заповідному фонді гірського регіону / М. В. Газуда // Науковий вісник Прикарпатського університету. Серія „Економіка”. – 2011. – Вип. 8. – С. 109-112.
2. Соколюк Г. О. Методологічні особливості концепції сталого розвитку соціально-економічних систем / Г. О. Соколюк // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління, 2020. – Т. 19, вип. 3 (46). – С. 277-290.
3. Газуда Л. М. Реалізація спільних проєктів транскордонного співробітництва: монографія / Л. М. Газуда, М. А. Рубіш. – Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А. М., 2015. – 276 с.
4. Газуда Л. М. Активізація транскордонного співробітництва сільських територій у контексті процесів інтеграції [Електронний ресурс] / Л. М. Газуда // Економіка АПК. – 2015. – № 12. – С. 77–87. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_12_14_
5. Трушкіна Н. В. Нормативно-правове регулювання розвитку сфери управління відходами в Україні [Електронний ресурс] / Н. В. Трушкіна, І. М. Кочешкова // Вісник економічної науки України. – 2017. – Вип. 2. – С. 97–102. – Режим доступу: [http://www.venu-journal.org/download/2017/2\(33\)/pdf/20-Trushkina.pdf](http://www.venu-journal.org/download/2017/2(33)/pdf/20-Trushkina.pdf)
6. Дерій Ж. Імплементация сталого розвитку як ключовий принцип галузевого співробітництва Україна – ЄС / Ж. Дерій, Т. Зосименко, Н. Шадура-Никипорець // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2019. – № 4 (20). – С. 9-18.
7. Андрейченко А. В. Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання безвідходного агровиробництва України: аналіз та перспективи / А. В. Андрейченко // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2020. – Т. 19, вип. 2(45). – С. 87-98.
8. Мініна О. Дослідження регіональної специфіки процесів утворення і поводження з промисловими відходами / О. Мініна, Н. Шадура-Никипорець // Галицький економічний вісник. – 2020. – Т. 64, № 3. – С. 32-43.
9. Мініна О. В. Дослідження поточного стану системи управління відходами упаковки в Чернігівській області / О. В. Мініна, Н. Т. Шадура-Никипорець, О. Ю. Дерій // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2020. – № 4(24). – С. 57-63.
10. Шадура-Никипорець Н. Т., Мініна О. В. Управління відходами сільського господарства в Чернігівській області: дослідження поточного стану // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2020. – № 1(21). – С. 115-123.
11. Сафранов Т. А. Класифікація твердих муніципальних відходів – передумова формування ефективної системи поводження з їх потоками / Т. А. Сафранов, О. Р. Губанова, В. Ю. Приходько // Вісник Одеського державного екологічного університету. – 2014. – № 18. – С. 30-36.
12. Комплексна система управління у сфері поводження з твердими побутовими відходами / В. М. Бабаєв, В. В. Панов, Я. М. Хайло, М. П. Горох // Комунальне господарство міст. – 2017. – Вип. 139. – С. 2-9.
13. Орфанова М. М. Удосконалення системи поводження з твердими побутовими відходами в місті Івано-Франківськ / М. М. Орфанова, О. І. Іваник // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. – 2016. – № 3-4 (26). – С. 126-131.

14. Білоскурський Р. Р. Зарубіжний досвід та національні особливості забезпечення інноваційного еколого-економічного розвитку / Р. Р. Білоскурський // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 24, ч. 1. – С. 175-179.
15. Угода про асоціацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciu>.
16. Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування деяких Директив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/files/docs/2008%2098%20%D0%84%D0%A1.pdf>.
17. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення регіональних планів управління відходами [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 12.04.2019 № 142. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0142737-19#Text>.
18. Благоустрій територій [Електронний ресурс] / Міністерство розвитку громад та територій України. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory>.
19. Регіональний план управління відходами / Ж. В. Дерій, Н. Т. Шадура-Никипорець, О. В. Мініна та ін. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. – 203 с.
20. Дерій Ж. Впровадження концепції циркулярної економіки: проблеми та перспективи / Ж. Дерій, Н. Бутенко, Т. Зосименко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2021. – № 1 (25). – С. 54-62.
21. Дерій Ж. В. Імплементация положень Угоди про асоціацію в українські екологічні практики / Ж. В. Дерій // Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ужгород, 16 квітня 2020 р.). – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. – С. 222-223.

References

1. Hazuda, M.V. (2011). Pryrodokhoronnyi aspekt resursokorystuvannia v ekolohichnii merezhi ta pryrodno-zapovidnomu fondi hirskoho rehionu [Nature protection aspect of resource use in the ecological network and nature reserve fund of the mountain region]. *Naukovyi visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya „Ekonomika” – Scientific herald of the Prykarpattia University. Economics series*, 8, 109-112.
2. Sokoliuk, H.O. (2020). Metodolohichni osoblyvosti kontseptsii staloho rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system [Methodological features of the socio-economic systems sustainable development concept]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia – Market Economics: Modern Theory and Practice of Management*, 19(3(46)), 277-290.
3. Hazuda, L.M., & Rubish, M.A. (2015). *Realizatsiia spilnykh proektiv transkordonnoho spivrobitnytstva [Realization of joint projects of cross-border cooperation]*. Vydavnytstvo FOP Sabov A.M.
4. Hazuda, L.M. (2015). Aktyvizatsiia transkordonnoho spivrobitnytstva silskykh terytorii u konteksti protsesiv intehratsii [Activation of cross-border cooperation of rural areas in the context of integration processes]. *Ekonomika APK – Economics of agro-industrial complex*, 12, 77–87. http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_12_14.
5. Trushkina, N. V., & Kocheshkova, I. M. (2017). Normatyvno-pravove rehuliuвання rozvytku sfery upravlinnia vidkhodamy v Ukraini [Regulatory regulation of waste management in Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 2, 97-102. [http://www.venu-journal.org/download/2017/2\(33\)/pdf/20-Trushkina.pdf](http://www.venu-journal.org/download/2017/2(33)/pdf/20-Trushkina.pdf).
6. Derii, Zh., Zosymenko, T., & Shadura-Nykyporets, N. (2019). Implementatsiia staloho rozvytku yak kliuchovy pryncyp haluzevoho spivrobitnytstva Ukraina – YeS [The implementation of sustainable development as a core principle of the EU – Ukraine sectoral cooperation]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (4(20)), 9-18.
7. Andreichenko, A.V. (2020). Konkurentospromozhnist subiektiv hospodariuvannia bezvidkhdnoho ahrovyrobnnytstva Ukrainy: analiz ta perspektivy [Competitiveness of agricultural production subjects in Ukraine: analysis and prospects]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia – Market economy: modern theory and practice of management*, 19(2(45)), 87-98.
8. Minina, O., & Shadura-Nykyporets, N. (2020). Doslidzhennia rehionalnoi spetsyfiky protsesiv utvorennia i povodzhennia z promyslovymy vidkhdamy [The investigation of regional peculiarities of industrial waste generation and management processes]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin*, 64(3), 32-43.

9. Minina, O.V., Shadura-Nykyropets, N.T., & Derii, O.Iu. (2020). Doslidzhennia potочноho stanu systemy upravlinnia vidkhodamy upakovky v Chernihivskii oblasti [Study of the current state of the packaging waste management system in the Chernihiv region]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (4(24)), 57-63.

10. Shadura-Nykyropets, N.T., & Minina, O.V. (2020). Upravlinnia vidkhodamy silskoho hospodarstva v Chernihivskii oblasti: doslidzhennia potочноho stanu [Agricultural waste management in the Chernihiv region: study of current situation]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (1(21)), 115-123.

11. Safranov, T.A., Hubanova, O.R., & Prykhodko, V.Iu. (2014). Klasyfikatsiia tverdykh munitsypalnykh vidkhodiv – peredumova formuvannia efektyvnoi systemy povodzhennia z yikh potokam [Classification of municipal solid waste - a prerequisite forming an effective treatment with their streams]. *Visnyk Odeskoho derzhavnogo ekolohichnoho universytetu – Bulletin of the Odessa State Ecological University*, (18), 30–36.

12. Babaiev, V.M., Panov, V.V., Khailo, Ya.M., & Horokh, M.P. (2017). Kompleksna systema upravlinnia u sferi povodzhennia z tverdymy pobutovymy vidkhodamy [Integrated solid municipal waste management system]. *Komunalne hospodarstvo mist – Municipal Economy*, 139, 2-9.

13. Orfanova, M. M., & Ivanyk, O. I. (2016). Udoshkonalennia systemy povodzhennia z tverdymy pobutovymy vidkhodamy v misti Ivano-Frankivsk [Improvement of the municipal solid waste management system in ivanofrankivsk city]. *Liudyna ta dovkillia. Problemy neoekolohii – Man and environment. Issues of neoecology*, (3-4(26)), 126-131.

14. Biloskurskyi, R.R. (2017). Zarubizhnyi dosvid ta natsionalni osoblyvosti zabezpechennia innovatsiinoho ekoloho-ekonomichnoho rozvytku [Foreign experience and national features of providing innovative ecological and economic development]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 24(1), 175-179.

15. Uhoda pro asotsiatsiiu [Association Agreement]. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>.

16. Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady 2008/98/JeS vid 19 lystopada 2008 roku pro vidkhody ta skasuvannia deiakykh Dyrektyv [Directive 2008/98 / EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 On Waste and Repealing Certain Directives]. <https://mepr.gov.ua/files/docs/2008%2098%20%D0%84%D0%A1.pdf>.

17. Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii z rozroblennia rehionalnykh planiv upravlinnia vidkhodamy [On approval of Methodical recommendations for the development of regional waste management plans], Order of the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine № 142 (on 12.04.2019). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0142737-19#Text>.

18. Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy [Ministry of Community Development and Territories of Ukraine] (n.d.). *Blahoustriy terytorii [Landscaping]*. <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory>.

19. Derii, Zh.V., Shadura-Nykyropets, N.T., Minina, O.V., Kupchuk, O.Iu., Zosymenko, T.I., & Derii, O.Iu. (2020). *Rehionalnyi plan upravlinnia vidkhodamy [Regional waste management plan]*. NU «Chernihivska politehnika».

20. Derii, Zh., Butenko, N., & Zosymenko, T. (2021). Vprovadzhennia kontseptsii tsyrkuliarnoi ekonomiky: problemy ta perspektyvy [Implementation of the concept of circular economy: problems and prospects]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economy and management*, (1(25)), 54-62.

21. Derii, Zh.V. (2020). Implementatsiia polozhen Uhody pro asotsiatsiiu v ukrainski ekolohichni praktyky [Implementation of the provisions of the Association Agreement in Ukrainian environmental practices]. Proceeding from *Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku obliku, analizu, audytu, zvitnosti i opodatkuvannia v umovakh yevrointehratsii: II Mizhnarodna nauково-praktychna internet-konferentsiia – Current state and prospects of the development of accounting, analysis, audit, reporting and taxation in terms of European integration: abstracts of the II International scientific-practical Internet –conferences* (pp. 222-223). Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla».

Отримано 08.08.2021

UDC 332.142.4

Zhanna Derii

Doctor of Economics, Professor, Head of Department of Theoretical and Applied Economics
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: jannet_d@ukr.net. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0003-3695-7202>

Olha Derii

PhD Student, Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: Olchia@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-0227-6815>

**MUNICIPAL WASTE MANAGEMENT IN THE CONTEXT
OF THE IMPLEMENTATION OF THE UKRAINE – EU AGREEMENT
AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT GUIDELINES**

Today, Ukraine remains a country with significant volumes of waste generation and accumulation, and the existing waste management system is extremely outdated, which does not meet the provisions of the concept of cleaner production and consumption, and therefore does not contribute to achieving sustainable development. Sustainable development implies the achievement of such a component as environmental security, because the condition of the environment is threatening for both current and future generations, which is contrary to the principles of sustainability. The implementation of European directives is carried out with a parallel change and improvement of the system of legislation in the field of sustainable development, in particular waste management. The current main key points in the field of municipal waste management are the postponement of the adoption of the framework law on waste; inefficiency of state and regional policies in the field of waste management; constant growth of municipal solid waste; change of morphological composition of municipal solid waste; low investment activity in the field of waste management, etc. Achieving the goals of sustainable development in the process of municipal waste management of individual territories provides a focus on economic, environmental and social goals. This development of waste management forms certain priorities, in particular: reasonable consumption; maximum use of secondary resources; separate collection and sorting of waste; reducing the volume of municipal solid waste disposal; processing of oversized waste; high-quality collection and timely removal of household waste; effective inter-municipal communication; effective inter-municipal communication; minimization of environmental pollution from unauthorized landfills; creation of new landfills of modern level with bringing in line with current environmental and sanitary requirements; effective tariff formation; improving the quality of life of the population. Municipal waste management based on a cluster approach is the most effective tool for solving territorial problems. Thanks to the clustering tool, the role of economic factors is strengthened and the role of administrative levers of influence is weakened, which is a universal approach in the conditions of decentralization of power.

Keywords: municipal waste; household waste; sustainable development; Association Agreement; circular economy; environmental policy.

Fig. 3. References: 21.